

3. Paljoudesta enemmän

Päivän sana on epävarmuus. Se myllertää maailmankolkkien lävitse jokaisen ihmismielen sisuksiin pääkoppaa nakertamaan ja yhteistä liimaa ravistelemaan. Sota, inflaatio ja julkisen sektorin velkaantuminen painavat yleistä keskustelua samalla, kun nurkan taakse ajateltu ympäristökriisi nostaa päätään. Monisyisten pulmien suhteen riittänee runsain mitoin päiviteltävää, mutta entistä suuremmalla syyllä myös ratkaistavaa. Siinä missä teknologiset innovaatiot johdattavat tietä puhtaammalle huomisolle, löytyy nyky maailman ongelmiin avaimia myös taaksepäin kurkistettaessa. Toisinaan nimittäin vanha rohto voi osoittautua tepsivän useampaankin tautiin, eikä kekseliäisyys suinkaan ole yksinomaan Piilaakson diginerojen leipälaji.

Kun vanha kansa joutui ominensa tarkenemaan, syntyi siinä samalla elämäntapa, joka loi käpylehmän, murtomaahiihdon ja lanttulaatikon. Selvitäkseen tuli tupa rakentaa omin kätösin tukkipuusta, turpeesta ja hiestä. Vähästä oli saatava paljon, ja tämä ajatus iskostui kylmän pohjolan asukkeihin. Elintasokäyränkin kohotessa villasukat kudottiin edelleen itse, käytetyt lasipurkit kierrätettiin säilömällä niihin oman metsän antimia ja kaikki uusiokäyttöön kelpaamaton ahdettiin vintille myöhempää tarvetta varten. Jos jotain tarvittiin, se koetettiin tehdä mahdollisimman pitkälle penniä venyttäen. Muodostui perisuomalainen kitsaus, jossa piili oivallus nähdä laatikon ulkopuolelle.

Tuo nuukuus nimittäin oli aikansa arkista luovuutta parhaimmillaan. Se oli perintö, jolla selätettiin vaikeudet ja joka antoi enemmän kuin vaati. Laura Huhtinen-Hildénin ja Anna-Maria Isolan blogikirjoituksessa "Luovuus on voimavara, josta on arjessa monenlaista hyötyä" (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, julkaistu 21.10.2020) kuvataan, kuinka arkinen luovuus monissa eri muodoissaan tukee yksilön terveyttä ja hyvinvointia sekä auttaa elämänmenon kierteissä. Erilaiset toiminnan ja ilmaisun tavat auttavat selviämään haasteista ja ratkomaan monialaisen yhteistyön ongelmia. Luovuus kuvataan jokaisen perustarpeena, josta tulisi ottaa kaikki hyöty irti niin omassa elämässään kuin laajemminkin yhteiskunnassa muun muassa kasvatustoiminnan saralla.

Luovuus on kykyä nähdä jokin valmis asetelma ja muokata siitä uudelleen järjestelemällä jotain uutta. Pihitys vaati seuraajaltaan nykykielellä ilmaistuna vision ja ongelmanratkaisukyvyyn. Nuuka asennoituminen sävytti suomalaista kulttuuria ja loi stereotypiat, joita edelleen saattaa mediasta huomata. Mitä olisikaan käynyt

ilman kutomiskerhoja, Niksi-Pirkkaa tai puutarhaharrastusta? Nuukuus varjeli taitoja, jotka muutoin olisivat kadonneet. Sen myötä syntyi yhteisöllisyyttä ja merkitystä. Huhtinen-Hildénin ja Isolan painottama luovuspohjainen hyvinvointi auttaa selittämään sen, miksi tapa jäi elämään. Siitä oli hyötyä teollistuvassa ja kaupungistuvassa Suomessa. Ja samalla tavoin siitä on hyötyä edelleen.

Nuukuus ei ole vain historian havinaa vaan sillä on vaikutusvaltaansa myös nykysuomalaisen kukkaron nyörien suhteen, joskin hieman eri tavoin kuin ennen. Petri Pöntisen artikkelissa "Nyt nuukaillaan!" (Suomen Kuvalehti 23/2023) tuodaan esille suomalaista nuukuutta modernin maailman myllerryksessä. Tarkemman silmäilyn jälkeen selviää, että kansakuntaa yhdistävä piirre on aavistettua mutkikkaampi kokonaisuus, jossa esiin pilkistää myös erottavia tekijöitä ja jakautumista. Ominaispiirrettä ilmentävältä Laihan paikkakunnalta toimitettu artikkeli näyttää, miten ihanne säästäväisyydestä toteutuu nykyään halpahallien ja tarjoustuotteiden muodossa.

Artikkelissa mainitaan viime aikojen energiakriisi, joka patisti kansakunnan säätämään sähkönkulutustaan. Tämän kylkeen voidaan huomionarvoisina kohtina mainita trendiksi levinnyt Tee se itse -ohjeistusten valtavirtaistuminen, markkinataloudellisesti paisuneet alennusmyynnit sekä joka pitäjään pesiytyneet kirpputorit ja sähköiset myyntialustat. Internetin myötä hintavertailu on vaivatonta ja nopeaa, ja valmiin hyödykkeen saa käsiinsä käden käänteessä. Yhä useammin vaakakupissa painavat rahan lisäksi myös muut edut, joita kulutuksestaan tarkka kansalainen voi nauttia.

Huhtinen-Hildénin ja Isolan blogikirjoituksessa mainitaan yksilön hyöty henkilökohtaisen mielihyvän, kehittymisen ja yhteisen kokemuksen löytämisessä. Nuukien vaihtoehtojen punnitseminen ja kyhääminen tuovat haastetta, mutta samalla esimerkiksi omien vaatteiden parsiminen voi antaa hiljaisen hetken, jossa voi rentoutua vailla ylimääräistä hälinää. Se voi samalla sytyttää palon myös uudelle harrastukselle, jonka parista voi jopa löytää oman hengenheimolaisensa. Kaiken kukkuraksi oikeaoppisen nuukuuden kautta voi kehittää omaa talousosaamistaan. Jos osaa nipistää oikeista kohdin, pääsee talousarviossaan vakaalle pohjalle.

Yhteiskunnalliselta kannalta nuukuuden yksilölle tuottamat hyödyt kasautuvat. Hyvinvoivat ja terveet ihmiset luovat vastaavasti toimivia ja yhteen hiileen puhaltavia yhteisöjä. Luovuus jatkaa kiertoaan, mikä näkyy vähempinä tilastomäärinä sairauspoissaoloissa ja ylivelkaantumisissa sekä lisääntyneessä tuotteliaisuudessa. Energiapihiys tuki kansallista huoltovarmuutta vaikeina aikoina. Ympäristönäkökulman kannalta kulutuksen suuntaaminen vaihtoehtoihin, jotka vähentävät kasvavaa jätekuormaa ja

ihmisvaikuteista luonnon kaltoinkohtelua, tukee maailmanlaajuisen kestäväen kehityksen tavoitteita. Kun tämän päivän Suomessa ylikulutuspäivää eli ajankohtaa, jolloin vuosittainen osuus kullekin valtiolle varatuista sinisen planeettamme resursseista on ehtynyt, vietetään maaliskuuhuhtikuussa, taidokkaan pihistelyn jälkeen sitä voitaneen siirtää ainakin juhannuksen tienoille.

Miksi siis kaikki tunnustettu potentiaali huomioiden nyky-suomalainen nuukuus jättää jälkeensä vain pimeän, uupuneeen ja kulutusjuhlaansa jatkavan Suomen? Syynä tähän on ajatuksen ja toteutuksen ristiriita sekä se, ettei nuukuus käsitteenä ole yksilöllinen. Pöntinen tuo esille, kuinka inhimillinen harhautuminen on enemmän sääntö kuin poikkeus säästöjä metsästettäessä. Energiakriisin aikaan varastoja lämmitettiin ja kiukaiden annettiin suhista samalla, kun valaistusta säädeltiin. Tarjouksiin tarttuva päätyy usein tekemään heräteostoksia, toimimaan "primitiivisten vaistojensa" mukaisesti. Halvin vaihtoehto ei ole aina edullisin, kestävydestä puhumattakaan. Bangladeshissa tuotetut farkut jäävät käyttöiltään jälkeen kotimaisista, ja niiden ostaminen tukee lapsityövoimaa, pitkiä rahtimatkoja ja kasvavia saastemääriä.

Pöntinen tekee eron nuukuuden ja niukkuuden välille viitaten ensiksi mainittuun vapaaehtoisesti toteutuvana ja jälkimmäiseen olosuhteiden pakottamana toimintana. Ajatus on järkeenkäypä. Vähävarainen ei välttämättä kykene hyödyntämään sisäistä luovuuttaan, kun arkea kuormittavat maksumuistutukset, mielenterveysongelmat ja puute läheisistä tukihenkilöistä. Modernin nuukailun harrastajat ovatkin usein vakavaa porukkaa, ja monesti heidän puuhastelunsa jää kokonaiskuvassa pienimuotoiseksi. Kuluttajahintojen noustessa myös yhä useampi nuukailija on vaarassa päätyä niukkuuden piiriin.

Haluan alleviivata sanoman vapaaehtoisuudesta ja kokonaiskuvasta. Nuukuuteen yhdistetty kuva raihnaisuudesta ja puutteesta on väärä kaikelle sille yritteliäisyydelle ja yhteisöllisyydelle, jotka sanan taakse kätkeytyvät. Tarvitaan laajempi perspektiivi ja paljon yhteiskunnallisia ratkaisuja, jotta nuukuus pääsisi kirkkaana kukoistamaan. Tulisi kehittää talousosaamista, yhdistää yksinäiset ja vakauttaa ympäröivä maailma. En koe maailmanpelastajan roolia omakseni, joten jätän niiden suhteen tehtävät ratkaisut itseäni viisaammille. Nuukuus on kuitenkin pohjimmiltaan luovuutta, jota jokainen voi yrittää tuoda lisukkeena arkeensa.

Palataan vielä hetkeksi menneisyyteen. Ennen vanhaan yksinkertainen oli kaunista, sillä se kattoi olennaisimman, siis hoiti tehtävänsä. Ajattoman siisti kauluspaita oli sanomassaan suoraviivainen ja riittoisa. Koruttomat lähtökohdat virittivät hahmottelemaan sen, miten tarpeisiinsa voisi vastata. Se pakotti keksimään. Risaisesta kauluspaidasta saatiin ikkunaverhot ja viilipurkista pakastusastia. Nykyään ratkaisut

tarjotaan suoraan käden ulottuville, vanha voidaan heittää surutta pois ja uusi tuoda tilalle. Kiire, vaiva ja häiriötekijät estävät meitä astelemasta kiertotien ohitse. Nuo itse kyhätyt ratkaisut voivat kuitenkin olla juuri niitä antoisimpia.

Huhtinen-Hildén ja Isola painottavat luovuuden olevan hyvin matalakynnyksistä toimintaa, joka voi näkyä vaikkapa leikkitelemällä ideoidensa visuaalisuudella. Pöntisen artikkelissa nuukuus ei tarkoita elintasonsa heittämistä viemäriin, vaan kirpputorilöytöjä, hävikkiruokaa ja maruttojen niksejä. Tarkemmin ajateltuna suurin vaiva onkin useimmiten ensiaskeleen ottamisessa ja vaivannäön hyväksymisessä. Haluamme elämyksiä ja merkitystä, emme materiakertymää. Ajoittainen nuukuus voi tarkoittaa esimerkiksi videopelin lainaamista kaverille tai matkaamista polkupyörällä. Eikä talouskaan ole aivan vaarassa luhistua, sillä varsinaisen nuukuuden hengessä tehdyt valinnat luovat uutta toimintaa tilalleen vuokrapyörinä, ylijäämäannoksia myyvinä sovelluksina ja harrasteryhminä ilman tarvetta murehtia kasvavista kaatopaikoista tai ihmisoikeuksien toteutumisesta.

Nuukuus ei ole mikään hopealuoti, joka parantaisi rikkinäisen maailmamme. Se ei ratkaise sote-palveluiden ylikuormitusta tai tuo rauhaa maan päälle. Asennoituminen merkityksen ja tarpeen äärelle on kuitenkin jotain, jonka ymmärrys auttaisi nyky maailmaa monessa eri suhteessa. Menneiden sukupolvien tavasta voidaan napsia ajatus jatkuvuudesta, joka kantaa yhä kauas. Ja tuo hitunen melioristista optimismia tyyntyyttää ainakin omaa päänsisäistä myllerrystäni.

Lähdeviittaus omaan aineistoon

Nyt Nuukaillaan! Pöntinen, Petri. Suomen Kuvalehti 23/2023. s.20–27.

<https://suomenkuvalehti.fi/nakoislehti/lue/23-2023-pdf/nyt-nuukaillaan-laihiilla-elataan-saasteliaasti>